

Afstand

Andreas Floor

Afstand

PUBLISH | WORKS

2021 © Andreas Floor
2021 © PublishWorks
Omslagontwerp: Studio Vink
Alle rechten voorbehouden.
NUR 301
ISBN 9789058701091 Softcover
ISBN 9789058701107 Hardcover

www.publishworks.nl/boeken

PUBLISH WORKS

Thank You For The Music

Björn Ulvaeus, Benny Andersson

Veel dank ben ik verschuldigd aan mijn broer Oscar die heeft meegelezen. Hij hielp mij bij het vinden van de juiste woorden. Ook meegelezen heeft mijn goede vriend Jotham – bedankt kerel. Zelf ben ik ervan overtuigd dat ik goed ben in taal, maar Aukje van Studio Helderder heeft laten zien dat ik daarin schromelijk overdrijf. Dany, mijn liefste, bedankt voor je geduld met me. Maar ook voor de zachte pressie richting mijn laptop om steeds weer opnieuw te gaan zitten totdat het af was.

Heeze, juli 2021

Deel een

1982

Als ik had geweten wat er met Jakob zou gebeuren, was het gesprek volstrekt anders gelopen. Veel korter in ieder geval, en misschien geëindigd in schreeuwen van mijn kant en slaan met een deur, en van de kant van papa totale stilte, daarvan was ik wel zeker.

Zijn ogen keken langs mij heen. Zijn intelligente ogen die af en toe in de mijne flitsten, ogen die ik later ook wilde hebben, alles wetend en onverstoort. En zijn zachte, zelfverzekerde stem waarmee hij mij probeerde te overtuigen van alle dingen die verkeerd zouden kunnen gaan als ik dit zou doorzetten. Eén gedachte kwam tijdens zijn monoloog bij me op. Alles wat er was moest in samenhang zijn met de broeders. Alles zou tegen het licht van de broeders worden gehouden. Dat was hetgeen waaraan hij houvast had. De passage uit de bijbel die hij na het eten aan tafel voorlas werd verklaard door wat de broeders erover hadden gezegd.

Deze gedachte begon het beeld dat ik van papa had uit te wissen omdat de voorstelling van mijn vader als grote man, de man die ik later wilde worden, langzaam overging, vervaagde in een onscherpe foto van iemand die ik gekend moet hebben, maar van wie ik de naam niet meer wist. De broeders waren mannen Gods, die leefden volgens het woord, die waren het fundament onder de kerk, de mannen waar je naar moest luisteren wilde je een gelukkig leven leiden – zij wezen de weg, zij waren zelf de weg gegaan en hoe onverstandig was het om daar van af te wijken, om hun wijsheid in de wind te slaan en te denken dat je het allemaal wel alleen kon, dat je je eigen weg kon gaan – hoe hoogmoedig was die gedachte. Sla die weg niet in, zei papa, de brede weg die zo gemakkelijk lijkt – en in zijn ogen kon ik lezen dat hij het meende met heel zijn hart. Het is de smalle weg die leidt naar verlossing, die ons de eeuwigheid brengt en als jij met deze stap het wereldse wil najagen verlaat je de weg die de broeders ons zijn voorgegaan. Deze woorden kende ik, ze hadden mij vanaf dat ik enig verstandelijk begrip

kon opbrengen overspoeld, ze zaten in al mijn poriën, tot in mijn cellen, ze hadden geen betekenis meer voor me. Ik kon daar zitten, tegenover papa, en naar hem luisteren, maar het waren twee verschillende gevoelens die mij in verwarring probeerden te brengen: een gevoel van onmacht, dat ik niet in staat was om hem met mijn eigen woorden te overtuigen, dat ik niet dezelfde taal kon spreken – sterker nog, dat ik van zijn taal gruwde, maar tegelijkertijd geen eigen woorden kon bedenken. En het andere gevoel was er een van boosheid. Van een opkomende woede – terwijl ik zo zeker was van mijn besluit uit dit alles te stappen, uit de kerk, uit het gezin, uit dit verstikkende leven en dat papa toch alles op alles wilde zetten om mij tegen te houden. Ik wilde deze dingen niet horen, hoewel ik natuurlijk op mijn vingers had kunnen uittellen welke kant het op zou gaan; had ik werkelijk gedacht dat hij ook maar iets anders had kunnen zeggen? *Tja, Anson, je kiest tenslotte je eigen pad en ik gun jou je eigen weg, ook al is die niet in lijn met de onze, jij hebt jouw leven en jij maakt jouw keuzes, ik ben allang blij dat je het mij vertelt, blij dat wij zo'n fijne open relatie met elkaar hebben.* Het besef schoot door mijn hoofd dat ik niet meer was dan een naïeve, dromerige stumperd die niet van tevoren kon inschatten wat de morele standpunten waren van zijn eigen vader en zo met open ogen in de val kon lopen van de enige echte waarheid die altijd op de loer lag omdat het onwrikbare geloof in de broeders altijd het allerbelangrijkste in het leven zou zijn, terwijl iedereen om me heen kon zien dat de koers die ik voer al maanden lang mijlenver van de rest was afgeweken. De broeders hadden het laatste woord, zij vertaalden de ingewikkelde formuleringen, de tegenstrijdigheden, de wetten en de ongeschreven regels naar het vurige verlangen om bevrijd te zijn van alles wat ons naar beneden trekt, als de zwaartekracht die ongemerkt blijft, totdat iemand je vertelt dat het onmogelijk is om te vliegen. Ik had het ook veel eerder kunnen vertellen en dat had ik me ook voorgenomen, maar dit was andere koek dan *'Papa, ik ben naar de bioscoop geweest en heb tegen uw wil de film gezien die u had verboden.'* Echter dat ik hier nu tegenover hem zat in de studeerkamer aan de Beukenweg 5, de geur van zijn vest om ons heen,

de krant opengevouwen op het bureau, met mijn intussen vochtig geworden bilspleet op de harde kruk en papa die zijn leesbril opborg in zijn borstzakje, waarna hij iets voorovergebogen in zijn stoel ging zitten, handen in zijn schoot, zijn haren met zaterdagochtendpieken op zijn hoofd en met ogen die beurtelings de muur en mij aankeken; dat ik hier zat mag een overwinning genoemd worden. Hoe vaak had ik twijfelend voor zijn deur gestaan en hoe vaak was ik weer teruggekeerd naar mijn stoel, veilig achter mijn boek. Met kloppend hart deed ik de deur open en zag dat papa in de krant verdiept zat, niet het meest gelukkige moment om hem te storen, maar gezien de aard van het onderwerp waarmee ik hem zou gaan lastigvallen zou dat het minste probleem zijn.

Hij keek me aan, viste zijn bril weer op en stak een pootje in zijn mond, kauwde er even op en haalde hem er toen weer uit. Hij schraapte zijn keel. 'De gemeente, Anson, onze kerk,' zei hij. 'Dat is jouw bestemming. Dat weet jij net zo goed als ik.'

'Ik weet niet zoveel als u, papa,' zei ik. 'U weet altijd alles beter.'

Op hetzelfde moment voelde ik het bloed in mijn hoofd warm worden, ik schrok van mijn stem, alsof die van iemand anders was. Papa knipperde met zijn ogen, maar zei niets.

Op andere momenten had deze kamer bij mij een heel ander gevoel uitgelokt, als een onbewoond eiland waar niemand je kon storen, toen ik mijn wiskundeopgaven mocht maken aan zijn bureau en papa naast mij zat op de kruk en probeerde uit te leggen hoe ik de vergelijking moet zien, wat hem niet lukte aangezien ik steeds het idee had dat de som mij voor de gek hield met twee onbekende variabelen en ik de uitkomst dus nooit zou kunnen vinden. Maar het besef dat hij er alle tijd voor nam, ook al leverde zijn uitleg geen greintje resultaat op, het gevoel dat het belangrijk genoeg was om ons samen hier op te sluiten en de sommen te maken, de zekerheid dat hij zijn aandacht uitsluitend op mij richtte, dat gevoel kon ik alleen maar omschrijven als een warme bries op een zomeravond. Hoewel we niet zelden ruw verstoord werden door de deurbel, een aanzwellend gerommel in de hal, het openen van de deur van de studeerkamer waarachter het hoofd van een broeder in nood

verscheen, en ik zonder verklaring uit de kamer werd gestuurd om het verder alleen uit te zoeken. Als dat gebeurde was er niets aan te doen, het kantoortje van papa was in een oogwenk getransformeerd van een kamer om rustig in te leren tot een spreekruimte waar eenieder zijn hart kon luchten tegenover hem, die vervolgens met wijze raad kwam die je zelf had kunnen bedenken, waarna de broeder opgelucht (of juist niet) het huis weer verliet. Het was de bedoeling dat de inhoud van de gesprekken tussen de vier muren van de studeerkamer bleef, maar uit de gesprekken die papa met mama voerde in de keuken of in de serre kon ik wel raden waar de nood van broeder Hans over ging, namelijk dat hij wilde trouwen, maar dat zijn verloofde Pien onder geen beding met hem mee zou gaan naar het oosten van het land waar Hans een goede baan had gekregen. Met dat soort banaliteiten, althans in onze ogen, kwamen ze papa om raad vragen. Soms bleef ik met mijn boeken op schoot op de trap in de hal zitten, in de hoop dat het gesprek snel zou worden afgerond en dat ik weer naar die plek kon gaan om me rustig terug te trekken, maar ook om iets te kunnen opvangen van de problemen waar Hans mee worstelde, zodat ik dat kon doorspelen aan mijn broers om er de spot mee te kunnen drijven. Anders was het gesteld met Janne die mijn vader in vertrouwen nam en aan hem vertelde dat ze het geloof in de bijbel begon te verliezen. Dat kregen wij namelijk tijdens het eten te horen, want dit kon als voorbeeld worden gesteld als het ging om de gevaren van de wetenschap. Zij had zich voorgenomen te promoveren in de filosofie, een studie die mijn vader op basis van de consensus van de broeders afgeraden zou hebben. Maar Janne Corbijn stond algemeen bekend als een doorzetter met een plan, waarvan zij heel moeilijk af te brengen zou zijn. Ze kwam vaker langs en wij konden ons enorm verheugen als ze aankondigde dat ze weer een paar weken zou blijven. Sommige gemeenteleden hadden zich hardop afgevraagd in hoeverre Janne een slechte invloed op ons zou kunnen hebben met haar katholieke opvoeding en haar vreemde bijgelovigheid, een bijgeloof dat zich bijvoorbeeld uitte in de amulet met een symbool uit de Vikingtijd, die haar bescherming zou

bieden op of in het water. Dat haar denkbeelden stamden uit de Roomse kerk kwam mijn vader zeer gelegen, omdat hij via Janne juist het positieve onderscheid tussen de katholieken en onze kerk kon toelichten, en de mystieke gebruiken waarmee Janne zich zo nu en dan bediende nam hij voor lief – althans voor zover dat niet indruiste tegen zijn eigen geloofsovertuiging. Ze was ruim vijf jaar ouder dan ik, lang en mager, met piekharen die geen kam te zien kregen, maar dat deerde haar niet. Een rok tot op de enkels, een slobbertrui met daaroverheen de amulet aan een lange ketting en witte gympen, dat waren haar lievelingen. Ze vertelde boeiend en gedetailleerd, zoals over haar goud geschilderde Tomos die ze van haar neef Sjef uit Purmerend had gekocht en die haar overal naartoe bracht, een giftige rookwolk achterlatend, waardoor de plaatselijke politie besloot haar aan te houden. Ze vertelde onbeschaamd over haar ontsnapping door een smal steegje om de agenten te slim af te zijn, maar die waren niet van gisteren en wachtten haar aan de andere kant op. We konden voor ons zien hoe ze met haar woeste lef recht op de agenten af reed, en zonder ook maar even vaart te minderen doorreed, waardoor de twee mannen verschrikt opzij moesten springen en zij er vandoor kon gaan. Van haar leerden wij over het begrip tijd, waarbij ze uitweidde over verleden en toekomst en over het besef van het nu. Haar mond trok scheef als ze iets wilde gaan zeggen maar eerst goed wilde bedenken welke formulering het beste paste, zodat ze haar lippen in een nadenkende grijns plooidde, maar als ze voluit lachte gingen alle sluizen open; bij het praten had ze een zachte stem met een lichte melodie in haar zinnen, maar haar gierende schaterlach klonk alsof er in haar strottenhoofd een versnellingsbak vastliep.

Er waren momenten bij dat mijn ouders verschrikt opkeken bij de manier van doen van Janne, bijvoorbeeld toen zij een keer na het gebed voor het eten een kruisje sloeg, iets dat aan katholieken is voorbehouden en op weerstand stuitte in de ogen van onze kerk. Mijn vader zei er niets van, maar het moet op de een of ander manier tot Janne zijn doorgedrongen dat het misplaatst was, want ik zag het haar daarna nooit meer doen.

Na de afwas schaarden wij ons om haar heen om haar verhalen te horen.

‘Ik zat bij de rivier,’ begon Janne. Ze was vaak te vinden bij de waterkant, een plek waar ze tot rust kwam en alles kon overdenken, of het nu vroeg in de ochtend was of later op de dag, als ze vrij was van het verzorgingshuis waar ze werkte en zolang het nog licht was zat ze daar. Op een bepaald moment merkte ze dat mensen het raar vonden dat ze daar zo alleen zat in het hoge gras, vandaar dat ze besloot om een hengel en wat visgerei op haar brommer mee te nemen om haar een afdoende alibi te verschaffen. Het was geen wonder dat ze nooit iets ving, want aandacht voor de dobber had ze niet. ‘En ik besepte,’ vervolgde ze en ze verlaagde haar stem, ‘de rivier komt nooit terug.’

Even bleef het stil, het was een zin die me fascineerde. ‘Het wáter komt niet terug,’ verbeterde ik. ‘De rivier blijft toch waar die is?’

‘Dat klopt,’ gaf ze terug. ‘Maar de rivier is op het volgende moment, wanneer het water verder is gestroomd, ook niet meer hetzelfde als daarvoor.’

Wat wordt er door de tijd veranderd? Hoe kort of hoe lang is een moment? Want even later is wat we dit moment noemen alweer verleden tijd. ‘Dat zeggen veel mensen,’ vertelde Janne, “‘Waar blijft de tijd?’ Of: “Had ik maar meer tijd”, en “Ik heb nooit genoeg tijd om goed te leren schaken”, of “Hoe vind ik in hemelsnaam de tijd om van het leven te genieten?”

Er waren dagen dat ze ons verraste met haar inzichten, dat we aandachtig om haar heen zaten te luisteren. ‘s Avonds na de maaltijd, als we aan de keukentafel gingen zitten om ons huiswerk te maken of om te lezen vroeg ze allereerst naar mijn school, naar mijn vrienden, naar de muziek. Pas daarna nam ze zelf het woord en gaf ze antwoord op de talloze vragen die bij ons opkwamen. Onder het eten deelde papa mee, in het bijzijn van Janne, waarom zij bij ons was en de reden die hij opvoerde was dat zij moeite begon te krijgen met het geloof in Gods woord en dat zij ondersteuning nodig had bij het vinden van haar weg. Mama zuchtte en bevestigde dat een studie filosofie nooit goed zou uitpakken, zeker

niet voor een jonge vrouw als Janne.

‘Is het mijn geloof in de wetenschap, of is het de wetenschap van het geloof?’ vroeg Janne zich vaak af.

Er waren ook dagen dat we haar misten, dat ze weer naar haar eigen studentenkamertje in Rotterdam was vertrokken. Dan dacht ik aan haar jongensachtige tred, die slungelige benen, haar scheve mond en die warme stem.

Het kantoortje van papa was een soort biechtkamertje, hoewel biechten bij ons niet voorkwam, in ieder geval niet zoals ze dat bij de Katholieken deden. Maar wel in de zin van vertellen wat je op je lever had, wat je dwars zat en waarvoor je hulp nodig had. Op dezelfde manier als ik zou Walt in deze studeerkamer gezeten kunnen hebben, om te vertellen dat hij andere plannen had dan die papa en mama voor hem hadden uitgedacht, maar hij was, uitgerust met een meer realistische inborst dan ik, het gesprek op afstand aangegaan. Het effect was overigens hetzelfde. Vastbesloten, doelgericht en gepassioneerd van de kant van Walt; verbijs-tering, afkeer en sombere voorspellingen van de kant van papa, toen Walt aan papa uitlegde waarom hij lid wilde worden van de progressieve partij, zijn haar liet groeien, op zijn hoofd en aan zijn kin, de religie vaarwelzegde en inruilde voor een geloof in iets dat veel praktischer en doelgerichter was dan hij ooit had kunnen bedenken. Wij maakten er grappen over, fantaseerden over Walt met een baard en een verrekijker op zijn borst, protesterend ten behoeve van het milieu. Het was een enorme klap voor papa, niet alleen vanwege het grote verraad aan de liberale gedachte, of zelfs vanwege hetgeen hij als een tijdelijke afdwaling van het geloof beschouwde, maar vooral omdat zijn oudste zich had afgekeerd van hem, dat hij een barst in onberispelijke porselein van de familie had geslagen, iets wat papa als zijn grootste trots bij zich droeg: een foto van het voltallige gezin, *allemaal in het geloof, allemaal in de broederschap*. Wie zou er volgen? Dat moet hem vervuld hebben met een enorme onrust.

De volgende dag leek het of de lucht helderder was, alsof er een soort lichtgrijze mist had gehangen die nu was opgelost. Buiten

rook het fris, de bomen leken groener dan de dag ervoor. Een perfecte dag om hout te kloven. Zondagsrust was voor ons niet aan de orde. Alleen al door de talloze dingen die gedaan moesten worden, die de hele week vulden en die niet toestonden dat er een dag in de week was waarop ze niet gedaan konden worden. Maar vooral door het signaal dat we konden afgeven aan de kerkgangers in de buurt, dat wij ons niet hielden aan hun geboden omdat we beter wisten omdat het in ons ware geloof niet uitmaakte welke dag het was; iedere dag stond in het teken van de Here. Een verwarrend gevoel van protest als wij op zondag de auto stonden te wassen, terwijl de kerkgangers van de Gereformeerde Gemeente langsliepen met hun hoedjes op, bijbel in de hand, richting de kerk die een paar straten verderop stond. Was het dezelfde God waarin wij geloofden? Het contrast kon bijna niet groter. En het verwarrende was dat wij deze mensen met hun devote zondagsrust beschouwden als diepere gelovigen dan wij; wij die op zondag met emmers en slangen in de weer gingen. En aan de andere kant het in ons verankerde gevoel dat wij de echte waarheid kenden en daardoor als het ware op hen konden neerkijken als het ging om verlossing. En daarbij hadden wij papa's zegen, aangezien hij de fanatieke zondagsheiliging absurd, onzalig en volstrekt onnodig vond. Je kon namelijk iedere dag God aanbidden. In de strenge kerken mocht je nog niet eens de planten water geven of handwerken (een zondagssteek houdt geen week, zeiden ze daar). Op de lagere school zat ik bij Peter in de klas, die iedere zondag met zijn familie naar de Gereformeerde Gemeente toog. Hij vertelde mij dat het woord 'zondaar' rechtstreeks was afgeleid van het woord 'zondag'. Daar zat ik dan en tegenover mij zat Peter die mij met grote zekere ogen aankeek. Ik was een zondaar. Prompt ging ik de tien geboden af, allemaal min of meer abstracte overtredingen, want iemand doden kon ik niet, mijn vader en moeder eren ging vanzelf, vloeken durfde ik niet, evenmin als stelen en moorden. En wat echtbreken betekende was voor mij een raadsel. Papa pleitte mij al snel vrij van de zonde, en liet me achter met de vraag waarom ik me over zoiets onbenulligs had zitten opwinden.

Bij het afruimen van de ontbijttafel stelde papa voor om samen hout te kloven. Zo willekeurig dat het iedereen kon zijn die op dat moment dicht bij hem stond. Ik bromde wat en liep achter hem aan naar de achtertuin. Papa zette de blokken hout rechtop en ik hanteerde de bijl. De eentonige beweging van mijn armen, de harde klap van het staal in het hout, het wegspringen van de splinters en het uiteenspatten van de houtblokken gaven de dag nog meer licht. Dit samen doen met papa was fijn. Dat hij niets zei over het gesprek van gisteren was nog fijner, maar ik voelde de spanning die zich in mijn lijf opbouwde. Het leek wel of alles wat hij deed gebaseerd was op een strategisch plan, waarvan ik niet wist welke uitkomst hij voor ogen had. Dit was er ook zo een, een moment, zorgvuldig gekozen, om mij voor zich te winnen. Op dezelfde manier kon hij een fragment uit de bijbel kiezen om na het eten voor te lezen, een woord dat naadloos leek aan te sluiten op mijn getob met wiskunde waar hij die middag getuige van was geweest en daarom die tekst gebruikte om mij, zo leek het althans, te laten merken dat alles wel goed zou komen. Terwijl ik me ook wel kon indenken dat het op een van mijn broers van toepassing zou kunnen zijn, maar het gevoel dat hij het voor mij bedoelde leek onmiskenbaar. Een vreemde manier om te laten merken dat hij van me hield, zonder daar zijn eigen woorden voor te gebruiken.

Papa boog zich voorover om een blok te pakken, zette het recht en ik zwaaide mijn armen omhoog. Vlak voor de bijl neer zou komen wankelde het blok en viel om. Daardoor afgeleid kreeg de zwaai naar beneden een iets afwijkende route en schampte de steel van de bijl over het voorhoofd van papa, die nog wilde proberen om het blok recht te houden. Pas veel later besepte ik hoe verkeerd het had kunnen aflopen. Na dat moment hief hij zijn hoofd en keek mij aan zonder iets te zeggen. Geen verwijt in zijn blik, maar op zijn voorhoofd verscheen uit het niets een drupje bloed, dat op zijn hand viel, hij keer ernaar, weer naar mij, schudde zijn hoofd, mischien uit ongeloof, maar zeker niet beschuldigend, terwijl mijn

hart omlaag zonk en ik de bijl liet vallen en bedacht wat ik zou kunnen zeggen. Hij was me voor.

‘Niks aan de hand,’ zei hij.

Nog steeds stond ik vastgenageld aan de grond. Hij pakte het blok, zette het neer en keek me aan.

‘Daar gaat ie.’

Een nieuw druppeltje bloed welde op en liep langzaam in een straaltje naar zijn neusbrug. Zoiets zou je moeten voelen, dacht ik, maar hij gaf geen krimp. Mijn hart wel, een samenknijpen door de combinatie van opluchting en angst, het feit dat hij er geen aandacht aan besteedde, als was hij een onoverwinnelijke Goliath die de steen tegen zijn voorhoofd kon negeren, er als het ware boven stond, maar ook afgewisseld met het schrikbeeld van een gewonde man en een jongen met een bijl in zijn hand. *Sorry, pap*, zou misplaatst zijn. Maar vooral het besef dat hij op geen enkele manier liet merken dat hij niet blij was met mijn beslissing die ik de vorige dag met hem had gedeeld, terwijl zijn ongenoegen aangejaagd had kunnen worden door mijn klunzige actie met de bijl. Ik wist niet wat ik moest zeggen, ik wilde een geluid maken, maar een kuch was al te veel en achteraf gezien was het een uitgelezen moment om ons gesprek voort te zetten, want het samen in de buitenlucht bezig zijn, zonder de anderen in de buurt, zou ons dichterbij elkaar kunnen brengen. Maar het beeld van het bloedspoortje op zijn hoofd en het uitblijven van ook maar een verwijt daarover verwarde mij zozeer, dat ik er het zwijgen toe deed, wanhopig op zoek naar het antwoord op de vraag wat hij er nu echt van vond. Het moet papa beslist hebben aangegrepen: mijn vertrek uit het ouderlijk huis, het plan om op mijzelf te gaan wonen, maar vooral de aankondiging dat ik de kerk de rug toekeerde, een onbeschrijfelijk verraad aan de opvoeding die hij en mama al die jaren hadden gekoesterd. Hij liet het allemaal niet merken, misschien in de overtuiging of met de hoop dat het omkeerbaar was en dat hij nog wel in de gelegenheid zou komen om mij te overtuigen van het onheil dat mij te wachten stond. Maar niet vandaag. Deze zondag was kennelijk voor papa zijn rustdag, geen gesprekken, geen vermaningen, maar binnenin

mij kolkte de onrust, wilde ik het uitschreeuwen, hem laten merken dat het niet om hem ging, dat ik van hen allemaal hield. Het kwam in me op dat ik precies zou doen wat ik al die tijd al had gedaan, door niemand opgemerkt als de jongste van het gezin, totaal opgaand in de massa, onder de radar, gaan en komen wanneer het mij uitkwam. Waarom er nog woorden aan vuil maken? Ik nam de bijl weer ter hand.

Het houtkloven, de eentonige bewegingen, de buitenlucht en de steeds warmer wordende zon hadden een bedwelmend effect. Een vleugje rust daalde in mij neer, als een dun straalje van de zon na een heftige onweersbui. Kon ik niet hetzelfde doen als Walt? Gewoon gaan en later pas vertellen waarom? Misschien had ik er beter aan gedaan het gesprek gisteren niet te voeren en het leek wel of ik dat ook niet had gedaan, zo onwerkelijk voelde het deze ochtend samen met papa. Walt was niet zo dom geweest, hij was gewoon gegaan.

Het was meer dan een jaar geleden dat we naar hem toe waren gereden, met de auto naar Groningen, twee uur heen en twee uur terug, door de Beemster, over de Afsluitdijk, ik met twee broers op de achterbank en Mas naast mijn vader als trotse navigator met de kaart op schoot. Richting het noorden was de auto gevuld met opgewekte stemmen, verwachtingsvolle kreten, het voorlezen van de wegborden of de namen op de vrachtwagens, ondersteund door het monotone gebrom van de diesel en de banden op het wegdek van de nieuw aangelegde snelweg. Het was de eerste keer dat we Walt in zijn nieuwe habitat gingen zien, een student in een flat, samen met een andere jongen, de haren tot op de schouders, vrij als een vogel in de lucht, niet belemmerd door restricties of huisregels zoals *het hoort*, misschien had hij wel een televisie. We werden niet teleurgesteld. Hoewel de reis terug naar huis geen groter contrast kon vormen met de heenreis, allesbehalve veroorzaakt door de donker wordende lucht of de regenwolken in de verte, maar wel door papa's stemming die aanvoelde alsof het allemaal een grote vergissing was geweest.

Een beetje onwennig betraden papa en de vier broers de flat, zochten bescheiden een plaatsje op de bank of de lederen poef of op het kleed op de grond, om de ogen onopvallend te laten glijden over de platen aan de muur, afbeeldingen van een grote olifant in een wijde vlakte, een abstract kunstwerk van een half ontklede dame gevat in een barokke lijst en een poster van een politieke partij waarvan wij wisten dat die een aanklacht was tegen de rechtse opvattingen van papa. Walt had lef. In zijn plaats had ik die poster misschien wel tijdelijk opgeborgen, om iedere discussie die je toch niet kon winnen uit de weg te gaan. Er lag een weekblad van Elsevier op de houten kist die dienstdeed als salontafel, onder het hoge raam stond een televisietoestel en daarnaast een platenspeler op een stapel sierstenen, waartegen tientallen langspeelplaten leunden, schreeuwend om opgepakt en ingekeken te worden, en het liefst uit de hoes gehaald en op de speler gelegd. Maar het bleef akelig stil, totdat Walt zijn studievriend Bé voorstelde, die juist kwam binnenlopen (wat is dat nou voor naam, dacht ik, het was mij wel duidelijk dat hij gewoon Bert heette en uit protest tegen zijn ouderwetse ouders zijn naam had ingekort) en thee ging zetten in het keukentje. Ik keek opzij en zag papa al verdiept in Elsevier. Als dat het geval was, dan kon ik misschien wel opstaan en langzaam naar het raam lopen om de platencollectie te verkennen. Ik had die gedachte nog niet afgerond, of Mas schoot van de bank en snelde naar de platen toe. Ik bleef zitten en zag hem met zijn wijs- en middelvinger langs de hoezen gaan en ze één voor één een klein stukje opschuiven om de titels te kunnen lezen.

‘Wacht maar,’ zei Walt en zette een theeblad vol mokken en glazen op de kist.

Mijn eerste gedachte was dat hij wilde voorkomen dat we naar muziek zouden luisteren die mijn vader een gruwel was. Een klassieke componist ging nog wel, maar alles met zang, anders dan de geestelijke liederen, was uit den boze. Letterlijk. Vooral stereo-gekluid was het werk van Satan, omdat dat je helemaal opslokte, het sloop links en rechts je oren in en vergiftigde je met slechte gedachten, nog afgezien van de teksten die gingen over wereldse liefde en

onvergeeflijke zonde. Mijn gedachten dwaalden naar Jan uit mijn klas, die bij Plato zijn bijbaantje had. Wanneer hij maar wilde kon hij een LP uit de bak trekken en ernaar luisteren, pop, jazz, klassiek, hardrock, alles lag bij hem voor het grijpen. Ik ging daar dikwijls op een hoge kruk aan de bar zitten, om een plaat aan Jan of zijn collega te overhandigen, die hem vakkundig op de speler legde, zodat je met een koptelefoon een paar nummers kon beluisteren, wat mij een gevoel van bevrijding gaf. Afgezonderd van iedereen werd ik de wereld van de muziek ingezogen, het ene album na het andere. Heel veel vrije middagen bracht ik in die platenzaak door en niemand thuis wist ervan.

Het kon wel eens een heel ongemakkelijke situatie worden en diep vanbinnen kronkelde een vleugje angst omhoog, een onaangename kriebel in mijn buik, en ik bedacht wat er zou gebeuren als papa er niet bij zou zijn geweest, een gedachte die ik gelijk weer wegduwde, want de zonde zou hoe dan ook even groot zijn. Een klein stroompje schuldgevoel sijpelde mijn geest binnen, zoals ik wel eens had als ik bij Plato op de hoge kruk zat. Hoe kon ik mijn gezicht in de plooi houden als de klanken van John Denver of The Mavericks door de flat zouden galmen, terwijl mijn broers deden of ze het heel normaal vonden om naar deze muziek te luisteren, tot het uiterste gingen om papa niet aan te kijken die verdiept was in zijn artikel. Of zelfs maar ABBA of Frank Sinatra, waar toch geen kwaad in school, hoewel die allemaal gerubriceerd waren in de categorie “werelds”. Wat niet opging voor Edward Grieg of Franz Liszt, want daar zat geen slagwerk bij, die waren bovendien allang dood en daarmee dichterbij de hemelse muziek die in onze gemeente werd gespeeld. Walt pakte een hoes uit de rij en keek om, in zijn blik een mengeling van lichte spot en uitdaging, hij schoof een van de twee platen van de dubbel-LP in zijn hand en legde deze op de speler. Ik zag de hoes en kon een grinnik – van opluchting, maar ook van ontlasting – niet onderdrukken. Tegen een dreigende, donker wordende lucht stond het kruis afgebeeld, met daaraan

vastgespijkerd onze Heiland en om hem heen de silhouetten van zijn vrienden en van de Romeinen, met hun speren fier omhoog. De Original Motion Picture Soundtrack van de film *Jesus Christ Superstar*, met de allesbepalende heldere stem van Ted Neeley, een rockopera, snoeihard en dan weer lieflijk, de verschrikkelijke martelgang bezongen in klaagliederen, keiharde drums en snerpende gitaren, maar gebaseerd op het allerbelangrijkste verhaal uit het boek der boeken en daarom zo naadloos passend in dit decor van een studentenflat van mijn oudste broer in Groningen. Olaf stond met zijn rug naar me toe bij de geïmproviseerde boekenkast en van het gezicht van Henri kon ik niets aflezen wat leek op een gekwelde geest, wat mij bracht op de gedachte dat ik in mijn eentje plaatsvervangende schaamte voelde richting papa. Mijn vader keek niet op, zijn artikel was het enige dat op dit moment zijn aandacht verdiende, onverstoorbaar las hij verder, sloeg warempel een bladzijde om wat bij mij de twijfel wegnam dat hij deed alsof. Maar het was onmiskenbaar godslasterlijk, Walt had de naald op het vijfde nummer gezet om er geen misverstand over te laten bestaan. Op mijn armen gingen de kleine haartjes rechtop staan, zo puur, zo geweldig, zo werelds. Ik kromde mijn vingers om de warme kop thee en wilde dat we zo lang mogelijk konden blijven om de hele plaat, om allebei de platen helemaal af te kunnen luisteren. Mijn broers keken beurtelings naar Walt en naar de platenspeler, draaiden onwennig op hun billen bij de theatrale klanken, Mas bekeek de hoes van alle kanten en intussen kwam Bé de kamer in en reikte papa een kop thee aan. Na een minieme aarzeling, een seconde waarin zijn hand boven het blad hing, alleen te zien door de meest opmerkelijke ogen in de kamer, legde papa het weekblad weg en keek in zijn thee. Meteen daarop ontstond een gesprek tussen de twee volwassenen over de manier waarop het linkse kabinet om zeep was gebracht omdat Joop den Uyl de progressieven zoals de Politieke Partij Radikalen het kabinet had binnengehaald (aldus de lezing van papa), ondanks het feit dat de PPR een christelijk tintje had. De tegenwerping van de student met de enorme bos krullen en zijn lichte stem was duidelijk te horen en nu ontstond er binnen-

in mij een ingewikkelde wedloop om de aandacht tussen enerzijds de muziek die mij mateloos boeide en anderzijds de discussie tussen papa en Bé, waarvan wij wel het vermoeden hadden wie het laatste woord zou hebben, hoewel met evenveel punten aan beide zijden (vond ik), maar triomfantelijk gewonnen door mijn vader (vond hij), want Joop den Uyl was een leugenaar en ondanks het feit dat Dries van Agt, die het komende kabinet zou leiden, niet rechts genoeg was naar de smaak van papa, was deze kleine verschuiving naar de rechterkant van de politiek een grote zegen voor het land. In treffende bewoordingen pleitte Bé voor zijn PPR, die heldhaftig had voorkomen dat de Oosterschelde dicht zou gaan door te dreigen uit de regering te stappen. Als er iemand ten gunste van het milieu kon betogen, dan was het wel Bé, maar papa kon zich niet vinden in zijn argumenten. De laatste klanken van het nummer *Everything's Allright*, met de misplaatst opgewekte en swingende stem van Yvonne Elliman, stierven langzaam weg en het nummer *This Jesus Must Die* zou binnen enkele seconden volgen. Op de een of andere manier moet Walt oogcontact met papa hebben gehad, want op dat moment tilde hij de naald op en werd het stil in de kamer.

‘Dank je,’ zei papa en ging verder met het gesprek.

Op de terugweg in de auto zagen we boven de wegglijdende polder de lucht donker worden, net als op de platenhoes, en we waren stil. In gedachten ging ik terug naar het moment van afscheid, in het kleine halletje van de flat, toen ik de blik van Walt zag en wij ons afwendden richting de deur. In zijn ogen stond een mengeling van trots en hoop, maar ook verdriet. De intelligente student die zich alleen wel redden kon, vermengd met een onbedwingbaar verlangen naar een piepklein beetje erkenning van zijn vader.